

ביאורים

מציין הר"ן שבשונה מהסברו, לחז"ל היו פרשנויות אחרות לפסוק "לא יסור שבט מיהודה". לצד הנקודה המשותפת ביניהם, לפיה הפסוק מציין הבטחה ולא ציווי (כשיטת הרמב"ן), ישנם הבדלים הנוגעים להיקף הממשלה ולזמן קיומה.

הר"ן סובר כי השלטון שהובטח לשבט יהודה מתייחס רק למלכות ממשית שיש לישראל כשהם יושבים באדמתם ושוטטים בארצם, אך לא לשררות ולתפקידים ציבוריים אחרים. נוסף לכך, סובר הר"ן, כי הבטחת השלטון מתייחסת לכל זמן שקיימת מלכות בישראל, כפי שכבר התרחש במהלך ההיסטוריה.

לעומת הר"ן, אנו מוצאים בדברי חז"ל שתי שיטות שונות.

לפי השיטה הראשונה המופיעה בגמרא בסנהדרין, היקף השלטון שניתן לשבט יהודה לא מתייחס רק למלוכה, אלא לכל שררה ציבורית, בין בזמן שישראל שרויים על אדמתם ובין כשהם בגולה. זאת לצד הבטחה נוספת שהתורה לא תסור מזרעו של יהודה, למרות שאין זה מתפקידו להיות פוסק ההלכות בדורו. תוקפן של שתי הבטחות אלו הוא תמידי ולא תלוי בזמן או במיקום גיאוגרפי.

לפי השיטה השנייה המופיעה במדרש, ההבטחה שלא תסור המלכות מיהודה מוגבלת ואינה נוהגת בכל המצבים ובכל הזמנים, ולמעשה עדיין כלל לא התחילה להתממש. זמנה של ההבטחה מתייחס רק לתקופת הגאולה האחרונה ולביאת המשיח. כשפסקה המלכות מיהודה לא הופרה ההבטחה שלא תסור מלכותו, מפני שההבטחה לא התייחסה לזמן זה אלא לזמן הגאולה וביאת המשיח. או אז תתקיים ההבטחה במלוואה ושלטונו לא יפסק לעולם וימשך לנצח.

בתקופה זו של הגאולה, עתידים כל האומות להודות באלוהי ישראל ובמלכותו הבלעדית, וזאת בניגוד לזמן הזה בו אמנם "שמו אחד" - כלומר הכרת האומות במציאות ה', אך אין 'ה' אחד", דהיינו חסרה הכרת הזהות האמיתית של ה' בתור אלוהי ישראל.

הרחבות

• יהודה ולוי - שכל וקדושה

לא משפחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאיתי משבט יששכר ומלוי... ואימא מיהודה נמי. הנצי"ב עמד על ההבדל בין דרך פסיקת ההלכה של שבט לוי לזו של שבט יהודה: "עיקר הוראה בישראל למעשה היה שבט לוי... אבל כחם לא היה אלא להורות לפי שעה, ואין למורה אלא מה שעניו ראות, ובסיעתא דשמיא מכווני להלכה. אבל לא... היו כל הדינים מחותכים (מוחלטים) אצלם. אבל שבט יהודה להיפך, שקול דעתם לא הווי מצליח לכיין אל האמת, אבל זה כחם להמציא הכרעות על פי חקירה ופלפול, עד שיצא לאור דינים מחותכים שאי אפשר עוד לזוז ממנו. וזהו פירוש 'מחוקק', מעיין וחופר במקור החכמה (כמו לחקוק בסלע), ומוציא ומלביין ההלכה... ונעשה בזה חק ולא יעבור" [דרשות הנצי"ב, קדמת העמק הראשון].

בבוא האדם להידבק בקב"ה וללמוד תורה, החומריות שבו עומדת לו למכשול (עיין דרוש ראשון לעיל, יג אדר ב'). קיימות שתי דרכים להתגבר עליה, ולכוון לאמיתיה של תורה: דרכו של יהודה היא לעמול ולהתייגע בשכלו, ובכך לשבור את מחיצת הברזל החומרית. לעומת זאת, דרכו של שבט לוי אינה מנסה לשבור את החומריות. בשבט לוי מודגשת קדושת הכהונה והלויה, שבכחה לטהר ולעדן את החומר שבאדם, עד כדי השפעה על צלילות שיקול הדעת.

שאלות לדין

מהן המשמעויות של הבטחות שקיבל יהודה? האם זה פרס על דבר כלשהו שעשה? אבל הוא אינו אחד בפי הכל" - האם זה אומר, חלילה, שכיום ה' אינו אחד?

ההצלחת שלו בן הילה הי"ו
לעילוי נשמת דינה (אירן) בת דוד ושפרה ע"ה

קיום ההבטחה בגולה

ועל דעת רבותינו זכרונם לברכה יש פאן דרך אחרת: שהבטיחו שלא תסור לעולם משבטו קצת הממשלה, בין בהיותם על אדמתם בין בהיותם בגולה, וכן הבטיחו שלא תפסק התורה מזרעו. והוא שאמרו בפרק קמא ד"סנהדרין" (ה א): "לא יסור שבט מיהודה" - אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את העם, ו'מחוקק מבין רגליו' - אלו בני בניו של הלל שמלמדו תורה ברבים". והנה הבטיחו בכאן שתי הבטחות - האחת: שלא יפסק נגיד ומצנה מזרעו ואפלו בהיותו בגולה, והשנית: שיהיו זרעו עוסקים בתורה. וזהו שאמרו ב"יומא" (כו א): "אמר רבא: לא משפחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאיתי משבט יששכר ומלוי, מלוי - דכתיב (דברים לג ע): 'וורו משפטיך ליעקב', מיששכר - דכתיב (דברי הימים א יב א): 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים'. ואימא מיהודה נמי. דכתיב (תהלים ס ט): 'יהודה מחוקק? אסוקי שמעתתא' אליבא דהלכתא קא אמרינן". הרי שאף על פי שלא הבטח זרעו שישפכים אל האמת, מפני מקום הבטח שלא תהא תורה פוסקת מזרעו. וזו ההבטחה קימת לעולם, בין בזמן שישראל על אדמתם בין בזמן שילכו בגלות.

ההבטחה לעתיד לבוא

וכפי הנמצא במדרשים יש לרבותינו זכרונם לברכה דרך אחרת, והיא: שזאת ההבטחה לא תתחיל רק אחרי ביאת הגואל, ויבטיחנו, כי אף על פי שתפסק המלכות משבטו בזמן הזה, אחר ביאת המשיח לא תפסק מזרעו לעולם. ויהיה "עד פי יבא שילה" כמו: בזמן שיבוא שילה. וזה מזכר ב"בראשית רבה" (טו א) וב"למדנו" (תנחומא ויהי ע), אמרו שם: "לא יסור שבט מיהודה" - זה פסא מלכות, שנאמר: 'כסאך אלהים עולם ועד' (תהלים מה ז); אימתי - 'ומחוקק מבין רגליו'? כשיבוא אותו שכתוב בו (ישעיה כח א): 'ברגלים תרמסנה עטרת גאות' וגו'. 'עד פי יבא שילה' - כשיבוא מי שהמלכות שלו; ולו יקרת עמים' - כשיבוא מי שמקנה שני כל אמות העולם, שנאמר (מירכא טו): 'ישמו יד על פה אגניהם תחרשנה'. הנה מוכח מדבריהם שזו ההבטחה אינה מתחלת רק אחרי ביאת הגואל. וכן דרשו עוד: "לא יסור שבט מיהודה" - זה משיח בן דוד שהוא עתיד לרדות את המלכות, שנאמר: 'תרעם בשבט ברזל' (תהלים ב ט); 'ומחוקק מבין רגליו' - אלו יושבי יעבץ; 'עד פי יבא שילה' - שעתידין כל אמות העולם להביא דרון למשיח בן דוד, שנאמר: 'קעת ה היא יבול שי לה' צבאות' (ישעיה יח ז).

וזה מפרש בכמה מקומות שבזמן המשיח יודו כל האמות לה' יתברך, והוא שהנביא מבטיח (זכריה יד ט): "ביום ההוא יהיה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד". ופרשו: שבזמן הזה שמו אֶחָד בפי כל האמות, כי כל עם חושב להיות עובד האלהים וקורא בשמו, זולתי שהם חולקים בעקר האלהות, נמצא ששמו אֶחָד, אבל הוא אינו אֶחָד בפי הכל, ובאחרית הימים יתבוננו בו, והוא יהיה אֶחָד כמו ששמו עכשו אֶחָד. והוא אמרו (עובדיה א כא): "ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה", והוא אמרו (זכריה סם): "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד".